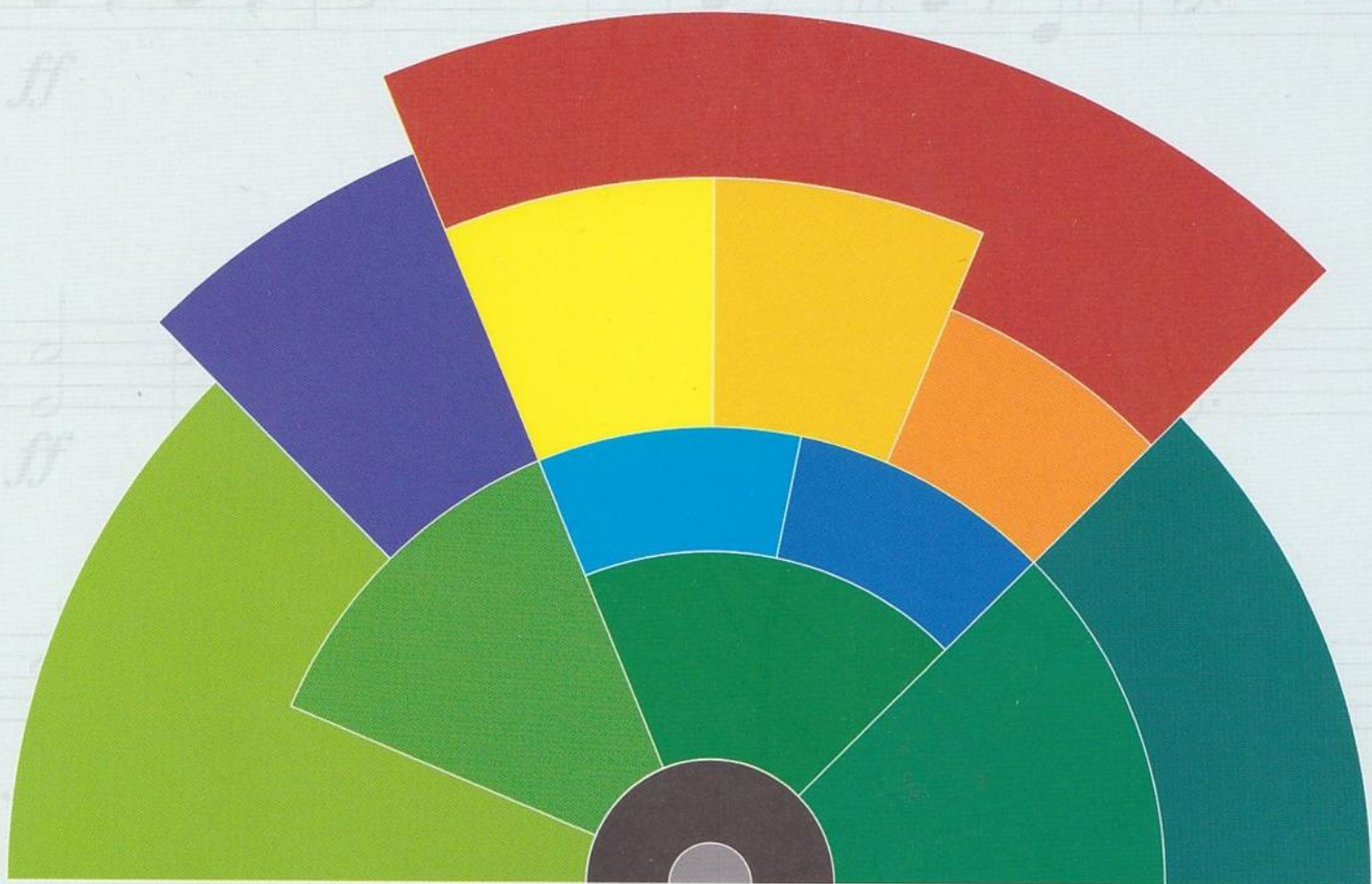

قطعه - تمرین‌هایی برای ارکستر اسیون

برای ارکستر سمفونیک بزرگ

مسعود ابراهیمی

ف. ویتاچک

سرشناسه	: ویتاچک، فاوی یوگنیویچ، ۱۹۱۰ - م.
عنوان و نام پدیدآور	: «قطعه - تمرین»هایی برای ارکستراسیون (برای ارکستر سمفونیک بزرگ) / ف. ویتاچک؛ مترجم: مسعود ابراهیمی.
مشخصات نشر	: تهران: هم آواز، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۱۹۲-۱-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان اصلی: «Piece-zadachi po instrumentovke dlii, ai» ، imfonicheskogo orkestra ۱۹۷۴.
موضوع	: ارکستر سمفونیک
شناسه افزوده	: ابراهیمی، مسعود، ۱۳۴۳ - مترجم
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ عق و ۹/ M۱۰۰۰
رده بندی دیویی	: ۷۷۵/۰۶۶۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۹۵۰۲۶۰

نشره آواز

«قطعه - تمرین»هایی برای ارکستراسیون (برای ارکستر سمفونیک بزرگ)

نویسنده: ف. ویتاچک • مترجم: مسعود ابراهیمی

آماده سازی و امور فنی پیش از چاپ: هامان قدسی • طرح جلد: فروش فصیحی

چاپ دوم: تابستان ۱۳۹۷ • شمارگان: ۳۰۰ •

چاپ و صحافی: افست گرافید

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۱۹۲-۱-۶ ISBN: 978-600-92192-1-6

نشره آواز: تهران. خیابان انقلاب. بین بهار و پیچ شمیران. پلاک ۴۰۰

طبقه دوم. شماره ۷. کد پستی: ۱۱۴۸۸۷۳۸۲۶

تلفن: ۷۷۵۳۲۹۷۳ - ۷۷۶۱۲۹۲۱ دورنگار: ۷۷۶۱۲۶۸۲

www.hamaavaz.com info@hamaavaz.com

تکثیر یا تولید مجدد به هر شکلی بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

فهرست

۷ مقدمه

توضیحات درباره‌ی «قطعه - تمرین»ها

۱۵	۱. ارکستر زهی (تمرین‌های ۱ - ۵)
۲۱	۲. بادی‌های چوبی (تمرین‌های ۶ - ۹)
۲۹	۳. بادی‌های چوبی و زهی‌ها (تمرین‌های ۱۰ - ۱۳)
۳۳	۴. بادی‌های چوبی و هورن‌ها (تمرین‌های ۱۴ - ۱۶)
۳۷	۵. بادی‌های چوبی، هورن‌ها، زهی‌ها و هارپ (تمرین‌های ۱۷ - ۲۲)
۴۷	۶. بادی‌های برنجی (تمرین‌های ۲۳ - ۲۵)
۵۱	۷. بادی‌های چوبی و برنجی (تمرین‌های ۲۶ - ۲۸)
۵۷	۸. ارکستر سمفونیک بزرگ (تمرین‌های ۲۹ - ۳۵)

«قطعه - تمرین»ها

۲۵۱	۱. ارکستر زهی (تمرین‌های ۱ - ۵)
۲۳۵	۲. بادی‌های چوبی (تمرین‌های ۶ - ۹)
۲۲۰	۳. بادی‌های چوبی و زهی‌ها (تمرین‌های ۱۰ - ۱۳)
۲۰۱	۴. بادی‌های چوبی و هورن‌ها (تمرین‌های ۱۴ - ۱۶)
۱۹۰	۵. بادی‌های چوبی، هورن‌ها، زهی‌ها و هارپ (تمرین‌های ۱۷ - ۲۲)
۱۵۷	۶. بادی‌های برنجی (تمرین‌های ۲۳ - ۲۵)
۱۴۶	۷. بادی‌های چوبی و برنجی (تمرین‌های ۲۶ - ۲۸)
۱۳۲	۸. ارکستر سمفونیک بزرگ (تمرین‌های ۲۹ - ۳۵)

مقدمه

مجموعه‌ی حاضر، به منزله‌ی کتابی کمک آموزشی برای دانشجویان دانشکده‌های تئوری - آهنگسازی مراکز عالی موسیقی بر اساس دوره‌ی ارکستراسیون است. برای درس‌های عملی این دوره، معمولاً از آثار پیانویی^۱ یا، به هر حال از آثاری که به صورت کلاویر (clavier - واژه آلمانی به معنی سازهای شستی‌دار) ارائه شده‌اند، به عنوان ماتریال استفاده می‌کنند. مسلماً، آثار فراوانی از این دست وجود دارند که قابل تنظیم برای این یا آن ترکیب ارکستری هستند. اما بخش قابل توجهی از این آثار فقط برای دانشجویان نسبتاً پیشرفته، می‌توانند ماتریالی مناسب به حساب آیند. در واقع، زمانی که هنرجوی مبتدی، قطعه‌ای پیانویی برای تمرین ارکستراسیون دریافت می‌کند، از وفور موضوعات پیچیده‌ای که پیش‌روی او قرار گرفته‌اند سراسیمه می‌شود، موضوعاتی همچون تبدیل بافت پیانویی به بافت ارکستری (پُر کردن فضاهای خالی در وسط، پدالیزاسیون ارکستری، اضافه کردن «لایه‌ها» به این یا آن بخش صدایی، تغییر شکل فیگوراسیون‌ها و الی آخر)، تعیین نقش هر یک از گروه‌های ارکستر، توزیع مشخص صداهای بافت میان این یا آن ساز، و غیره. تا آن جا که به شکل دیگری از تمرین (ارکستراسیون آثار ارکستری‌ای که در نسخه‌ی پیانویی ارائه شده‌اند) مربوط می‌شود باید گفت، که در این جا ردیفی از دشواری‌ها بروز می‌کند: اولاً، در فرایند بازآفرینی پارتیتور از روی کلاویر، مسئله‌ی تبدیل بافت هم پیش می‌آید؛ ثانیاً، پاره‌ای از دانشجویان نمی‌توانند از وسوسه‌ی نگاه کردن به اثر ارکستری اصل خودداری کنند.

۱- و همچنین پارت آکمپانیمنت در رومانس‌ها.

با این حال، در دو کتابی که در دو زمان مختلف چاپ شدند (در کتاب تکالیف کانئوس، که حتی پیش از انقلاب اکتبر منتشر شده است^۱، و در کتاب ازریاکوفسکی^۲، که در دوران ما چاپ شده است)، تمرین‌ها این‌گونه‌اند. هم در کتاب کانئوس و هم در کتاب ازریاکوفسکی، تکه‌هایی با ساخت آماده، اما از آثار ارکستری اصلی و از آهنگسازان مختلف به‌عنوان ماتریال برای ارکستراسیون ارایه می‌شوند. باید اضافه کرد که کانئوس تا اندازه زیادی از آثاری استفاده کرده است که در حال حاضر بیش از حد «شنیده می‌شوند» (از جمله پارتیتورهای کاملاً شناخته‌شده‌ی چایکوفسکی). علاوه بر این، در اکثر تکالیف او، راه حل‌ها بیش از حد به تفصیل نشان داده شده‌اند، و همه چیز بسیار «حاضر و آماده» است. بنا به دلایل ذکر شده، در حال حاضر تعداد کمی از این یک صد تمرین قابل ارائه به هنرجویان است. کتاب ازریاکوفسکی، که در کلاس‌های ارکستراسیون مورد استفاده قرار می‌گیرد، به‌مراتب بیشتر به علایق دانشجوی معاصر پاسخ می‌دهد. با این حال، در این کتاب هم، ماتریال بخش عمده‌ای از تمرین‌ها، از پارتیتورهای معروف اخذ شده‌اند، که حل آن‌ها را آسان می‌کند. علاوه بر این، کتاب تکالیف، اساساً متشکل از تکه (fragment)های کوچک است، که مسایل خط‌های افقی ارکستری و هنر گسترش رنگ‌های ارکستری در زمان را، نباید روی آن‌ها (به خصوص به دلیل کوتاه بودن‌شان) فراگرفت. هم چنین باید در نظر گرفت، که در کتاب ازریاکوفسکی، توضیحات متدیک تکالیف تقریباً وجود ندارند.

با توجه به اینکه نیاز به این‌گونه کتاب‌ها هنوز هم فراوان است، و قطعه‌هایی که به‌طور اختصاصی نوشته شده‌اند، به‌لحاظ متدیک، هدفمندتر از تمرین‌هایی هستند که مبتنی بر ماتریال اقتباسی‌اند - در آن‌ها، متمرکز کردن توجه هنرجو روی شیوه‌هایی که در این مرحله باید فراگیرد، بسیار راحت است - مؤلف، کتاب «قطعه - تمرین»ها برای ارکستراسیون برای ارکستر سمفونیک را معرفی می‌کند.

این «قطعه - تمرین»ها، آثار ارکستری اورژینالی‌اند که دقیقاً برای این یا آن ترکیب

۱- گ. کانئوس. کتاب تکالیف برای ارکستراسیون، مسکو، ۱۹۰۹-۱۹۰۶.

۲- ن. ازریاکوفسکی، تکالیفی بر اساس دوره‌ی عمومی سازشناسی، مسکو، ۱۹۶۶.

ساز را در نظر گرفت؛ در صورت استفاده از گروه آرشه‌ای، لازم است اصول به کارگیری دوبل نت‌ها و آکوردها را مورد توجه قرار داد؛ درباره‌ی اینکه کدام صداها روی کدام سیم گرفته می‌شوند، درباره تکنیک دست راست - حرکت‌های آرشه به بالا و پایین، درباره‌ی اشتریخ‌های اصلی (strich - واژه‌ای آلمانی به معنای شیوه‌ی استخراج صدا. در اینجا به معنی آرشه‌کشی - م) و غیره، اطلاع دقیق داشت.

پیش از آغاز به کار با ارکستر سمفونیک کامل، تمرین در ارکستراسیون برای گروه‌های جداگانه‌ی ارکستر، برای دانشجو مفید است، به این دلیل که ویژگی‌های این گروه‌ها را در عمل دریابد و با مشکلات اساسی‌ای که خصوصیت هر یک از این گروه‌ها در مقابل دانشجو قرار می‌دهد، آشنا شود. به همین دلیل، مؤلف این کتاب، نوشتن ردیفی از تمرین‌ها را مناسب دانست؛ تمرین‌هایی که سراسر بافتشان در یک مورد فقط گروه بادی‌های چوبی، در موردی دیگر - ترکیب برنجی، و در مورد سوم - تلفیق زهی‌ها و «چوبی‌ها» را در نظر می‌گرفت. بار دیگر تکرار می‌کنیم، که سراسر بافت در «قطعه - تمرین»ها به صورت آماده ارائه می‌شود، و در فرایند ارکستراسیون نباید کمیت بخش‌های صدایی، موقعیت آکوردها، و حتی خط‌های اتحاد را تغییر داد. به آنچه که در کلاویر هست، نباید چیزی اضافه کرد، - همه‌ی کار، همان‌گونه که پیش‌تر گفته شد، به ارکستراسیون در نوع خودش خلاصه می‌شود. پارت‌های سازهای کوبه‌ای بدون ارتفاع معین، مستثنی هستند: لحظه‌هایی که این سازها وارد می‌شوند و خط‌های ریتمیکی که بهتر است به آن‌ها محول شود، به هیچ‌وجه در متن نت «قطعه - تمرین»ها منعکس نشده‌اند و باید توسط خود هنرجو «کشف» شوند. در پاره‌ای موارد، پارت سنج نیز هنگامی که به منزله‌ی جزء لاینفک بافت نیست و می‌تواند به دلخواه آورده شود (قطعه‌های ۲۶ و ۲۹ را ببینید) - تعیین نشده است.

در این مجموعه، ۳۵ «قطعه - تمرین» هست، که در توالی معین و متدیک، متناسب با آموختن تدریجی گروه‌های مختلف ارکستر، و هم چنین سازهای خاص جداگانه، گروه‌بندی شده‌اند.

قطعه‌های ۵-۱، برای سازهای زهی آرشه‌ای در نظر گرفته شده‌اند و به ترتیب پیچیدگی

مرتب شده‌اند: اگر در ابتدا تمرینی می‌آید، که یک هنرجوی بی‌تجربه می‌تواند آن را به دلیل ساده بودن بافتش حل کند، ولی در سه تمرین آخر، مسایل نسبتاً پیچیده‌ی استفاده از دوپل‌نت‌ها و آکوردهای سه‌سیمی، استفاده از شیوه‌های خاص تولید صدا، اشتریخ‌های مختلف، فلاژوله‌ها، قرار داده می‌شوند.

در تمرین‌های ۶-۹، که بخش دوم را تشکیل می‌دهند (بادی‌های چوبی)، شیوه‌های اجرا در اکتاو، چینه‌بندی، محصور کردن و تقاطع بخش‌ها آموزش داده می‌شوند؛ استفاده از سازهای خاص - فلوت پیکولو، کرآنگله، باس کلارینت، کنترفاگوت و دیگران - فراگرفته می‌شوند. بخش سوم شامل قطعه‌های ۱۰-۱۳ است، که به تلفیق دو گروه اختصاص یافته‌اند (بادی‌های چوبی و زهی‌ها).

در تمرین‌های بخش چهارم (۱۴-۱۶)، هورن‌ها مورد توجه قرار دارند، که در اینجا در پیوند با بادی‌های چوبی بررسی می‌شوند.

بخش پنجم، که جمع‌بندی بخش‌های قبلی است، استفاده‌ی هم‌زمان از زهی‌ها، بادی‌های چوبی و هورن‌ها را در نظر دارد. به این ترتیب، قطعه‌های ۱۷-۲۲، که در این بخش وارد شده‌اند، برای ارکستر کوچک (بدون ترومپت‌ها) ارکستراسیون می‌شوند. آخرین تمرین از این تمرین‌ها، تا حدی جداست - در این تمرین، هارپ ظاهر می‌گردد و توجه اصلی معطوف به فراگیری Glissando است. در بخش پایانی کتاب - در «قطعه - تمرین»‌ها برای ارکستر سمفونیک بزرگ - مطالعه‌ی بعدی هارپ ادامه می‌یابد.

ارکستراسیون فقط برای سازهای بادی برنجی، به بخش بعدی اختصاص یافته است، که متشکل از قطعه‌های ۲۳-۲۵ است.

تمرین‌های ۲۶-۲۸، برای سازهای هر دو گروه در نظر گرفته شده‌اند - چوبی‌ها و برنجی‌ها.

و، سرانجام، در بخش‌نهایی این مجموعه (قطعه‌های ۲۹-۳۵)، فراگیری پیوند هر سه گروه اصلی ارکستر، در مقابل هنرجو است.

در اکثر تمرین‌های دو بخش آخر («بادی‌های چوبی و برنجی» و «ارکستر بزرگ

15 *molto appassionato*

ff

ff

Musical score for measures 15-18. The system consists of three staves: a treble staff, a middle treble staff, and a bass staff. The key signature is one sharp (F#). The tempo/mood is *molto appassionato*. The first two staves begin with a fortissimo (*ff*) dynamic. The music features a driving eighth-note melody in the treble and a supporting bass line in the bass staff.

19

dim. *poco a poco*

dim. *poco a poco*

Musical score for measures 19-22. The system consists of three staves: a treble staff, a middle treble staff, and a bass staff. The key signature is one sharp (F#). The tempo/mood is *molto appassionato*. The music features a driving eighth-note melody in the treble and a supporting bass line in the bass staff. Dynamics include *dim.* and *poco a poco*.

23

Musical score for measures 23-26. The system consists of three staves: a treble staff, a middle treble staff, and a bass staff. The key signature changes to two flats (Bb, Eb). The tempo/mood is *molto appassionato*. The music features a driving eighth-note melody in the treble and a supporting bass line in the bass staff.

Allegro non troppo, appassionato

2

p ma molto *espressivo*

مرکز موسیقی بتهوون شیراز

www.hamaavaz.com